

MUZEELE REPUBLICII MOLDOVA: AVERS ȘI REVERS

Dr. Elena PLOȘNIȚĂ

În noiembrie 2004, la Paris, era oficial înregistrat Comitetul Național Moldovenesc ICOM. Crearea și înregistrarea Comitetului poate fi considerată o realizare a muzeografiei moldovenești și o victorie a celor care, ani de zile, au promovat ideea necesității fondării acestui organism profesional. Timp de mai mult de zece ani muzeografia și oamenii de știință din Republica Moldova, împreună cu specialiști din România, au dezbătut, în cadrul unor mese rotunde, problema utilității și avantajelor organizării ICOM-ului Moldovenesc. Discuțiile au scos la iveală diverse interese de grup, existența în muzeografia moldovenească a mai multor prejudecăți și stereotipuri, indiferența și apatia unor muzeografi, lipsa unei preocupări „de a ieși în lume”. În ciuda tuturor dificultăților, la Chișinău a fost creat ICOM-ul Moldovenesc și sperăm că el va fi un organ activ, iar dialogul cultural și științific pe plan extern și intern va fi una din direcțiile sale principale în activitate.

În 2003, muzeele republicii și-au delegat un reprezentant, în calitate de corespondent național la Forumul Muzeului European al Anului. În 1997, Virgil Nițulescu propunea Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău (primul muzeu public din Basarabia, născut la 1889, cu titulatura Muzeul Zemstvei) să participe la concursul Muzeului European al Anului. Muzeul s-a înscris la concurs pentru anul 1998 și a fost nominalizat pentru a participa la selecția finală. Este unicul muzeu din republică care a ieșit la rampă, alte instituții de profil nu i-au urmat exemplul.

Centrul muzeistic al Republicii Moldova continuă să fie orașul Chișinău, unde sunt concentrate cele mai multe și mai importante muzee din spațiul dintre Prut și Nistru. Capitala republicii a găzduit în ultimii ani mai multe seminare și workshop-uri, la care au participat muzeografi din diverse țări ale Europei. Iar muzeografia moldoveni au avut ocazia să participe la cursuri de specializare și programe de schimb de experiență în România, Rusia, Grecia, Belarus, Franța, Cehia, SUA. Pe planul reprezentării externe, muzeele noastre, în fondurile cărora se păstrează 700.000 de bunuri culturale, au reușit să organizeze doar câteva expoziții temporare, tematice, în România și Rusia.

O analiză a evoluției muzeografiei moldovenești din ultimii 15 ani ne permite să afirmăm că au avut loc schimbări pozitive și chiar unele realizări importante în diverse domenii: cercetare, evidență, valorificare. După 1990 accentul principal a fost pus pe cercetare. Un loc aparte o ocupă cercetarea istorică și arheologică, iar în ultimii ani și cercetarea sociologică a publicului. Două așezăminte muzeale – Muzeul Național de Istorie și Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală organizează anual sesiuni de comunicări științifice. Iar Muzeul Național de Istorie începând cu anul 1991 editează *Tyragetia* – un anuar de studii și cercetări. Un alt anuar de acest gen este oferit publicului de Muzeul de Istorie și Etnografie din Ungheni. În muzeele naționale are loc informatizarea evidenței științifice a patrimoniului muzeal. Muzeele republicii, în perioada de tranziție spre o economie de piață, și-au lărgit și oferta publică.

Un rol important în dezvoltarea muzeografiei moldovenești îl are Asociația cultural - științifică MUSEION, înființată în 2000. Această asociație, în colaborare cu diverse instituții muzeale și cu sprijinul unor fundații internaționale, într-un timp relativ scurt a reușit să organizeze diverse activități muzeale și să identifice noi metode de atragere a publicului, să organizeze mai multe expoziții temporare moderne, cu reprezentări scenografice, să realizeze un program de editare a unui interesant material promoțional pentru muzeele din republică, să finanțeze programe de schimb de experiență pentru muzeograful din muzeele raionale.

Muzeografia Republicii Moldova este ocrotită de o Lege a muzeelor, adoptată în decembrie 2002.

În ciuda unor succese, muzeele din Republica Moldova evoluează în condiții dificile, într-o societate foarte săracă și de fapt se află într-o criză adâncă. Problemele cu care se confruntă muzeele începând cu anul 1991 nu au constituit subiectul unor dezbateri deschise și serioase la nivel republican. Astăzi soarta muzeelor nu interesează pe nimeni, chiar și Direcția de specialitate de la Ministerul Culturii ocupă de cele mai multe ori o poziție de „veșnică neimplicare”. Muzeele, în ciuda unor promisiuni ale reprezentanților puterii și chiar ale primelor persoane în stat, făcute în diverse perioade, au fost lăsate în voia soartei și fiecare trebuie să se descurce singur, dacă poate. Este necesar să menționăm că toate muzeele republicii sunt instituții bugetare, cu un personal foarte prost plătit. Statul asigură doar salariile și întreținerea curentă. Cinci muzee – Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Muzeul Național de Artă, Muzeul Național de Istorie, Muzeul „A. S. Pușkin” și Complexul muzeal „Orheiul Vechi” sunt subordonate Ministerului Culturii. Toate celelalte muzee sătești, raionale,

orașenești au fost lăsate la cheremul administrației locale, care nu manifestă nici o mare dragoste și nici o bună înțelegere față de aceste instituții, considerându-le o grea povară financiară.

Rețeaua muzeală cuprinde 68 de instituții (fără muzeele din partea de est a republicii), cu 120 de muzeografi – specialiști angajați. Remarcăm că în capitala republicii, cu o populație de un milion de locuitori, pentru vizitatori sunt deschise doar porțile a cinci muzee. Majoritatea muzeelor noastre sunt instituții mici, cu un patrimoniu sărac, cu spații expoziționale depășite tematic și muzeografic și se află în satele și reședințele de raion, amplasate în clădiri vechi și avariate.

Începând cu anii 1990 în republică nu a avut loc o creștere numerică a muzeelor. În această perioadă au dispărut muzeele dedicate partidului comunist și eroilor revoluționari ruși, dar altele, care ar răspunde așteptărilor publicului și necesităților societății contemporane, nu au apărut. Nu a fost elaborat nici un program de dezvoltare a muzeografiei, de reprofilare tematică, de organizare a unor noi instituții muzeale și de plasare armonioasă în teritoriu. Ministerul Culturii nu promovează o politică serioasă în susținerea și evoluția muzeografiei. În ultimii 20 de ani, sub egida Ministerului Culturii nu s-a construit nici un muzeu modern.

O trăsătură caracteristică a muzeografiei moldovenești la început de secolul XXI este existența muzeului tradițional, clasic, static, a muzeului de secol XIX și lipsa muzeului modern, bine făcut. Majoritatea muzeelor noastre și astăzi sunt “cimitire ale odoarelor neamului”. În muzeele moldovenești predomină expozițiile de bază cu un caracter uniformist și didacticist, depășite moral, istoric și muzeotehnic. Unele instituții muzeale (Muzeul Național de Istorie, Muzeul Literaturii Române „M. Kogălniceanu”) ani de zile nu au avut expoziții de bază,

încercând să atragă publicul cu expoziții temporare. Dar aceste expoziții, cu caracter omagial, de cele mai multe ori sunt neglijate de public, motivele fiind lipsa de exponate relevante și personalitatea lor evident didacticistă. Expozițiile muzeelor raionale și sătești au toate una și aceeași față, prezentând istoria după principiul clasic, cronologic, astfel devenind neinteresante și plictisitoare pentru public.

O particularitate specifică muzeografiei din spațiul dintre Prut și Nistru este lipsa de diversitate. Dacă în capitală avem un muzeu de istorie, altul de artă, un muzeu de etnografie, unul literar, apoi în raioanele republicii toate muzeele sunt de istorie și etnografie, excepție făcând câteva muzee memoriale. Am putea spune fără a greși, că rețeaua muzeală din republică este total folclorizată. În perioada regimului sovietic, toate muzeele din raioane purtau titulatura de „muzee ale ținutului natal”. În perioada de tranziție a fost schimbată denumirea, toate muzeele devenind peste noapte „muzee de istorie și etnografie”, nucleul patrimonial și expozițional rămânând același. În republică nu există un muzeu al muzicii sau al teatrului, nu avem un muzeu al copiilor sau al jucăriilor, un muzeu de cult sau un muzeu dedicat unei activități economice. Nu sunt agreeate și nici susținute ideile de creare a muzeelor memoriale consacrate unor artiști plastici și scriitori naționali.

Pentru ca un muzeu să fie modern și să funcționeze bine, să atragă publicul, sunt necesare, în primul rând, mari surse financiare. A câștiga bani pentru muzeele noastre este o ecuație cu multe necunoscute. Dar unele muzee au găsit o rezolvare a problemei, dând în chirie o parte din spațiul ce le aparține, chiar și cel expozițional. Este clar că muzeele fac acest lucru pentru a obține bani. Întrebarea care apare este: „Cum se

cheltuiesc acești bani dacă muzeele care practică chiria oferă publicului ani de zile una și aceeași expoziție cu exponate de o calitate proastă și cu o expunere ce miroase a secol XIX?”.

Piese într-o stare jalnică de conservare, nerestaurate, poți vedea în orice muzeu, atât în expozițiile temporare, cât și în cele permanente. Conservarea și restaurarea patrimoniului muzeal este într-o stare critică. Laboratoare specializate de conservare și restaurare au numai muzeele naționale, dar și acestea, fără materialul și echipamentul necesar, sunt departe de ceea ce ar trebui să fie. Cea mai deplorabilă situație este la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, muzeu cu cel mai semnificativ patrimoniu cultural, unde colecțiile sunt conștient condamnate la dispariție.

Majoritatea muzeelor nu dispun de nici un fel de materiale de promovare - ghiduri, pliante de expoziții ș.a. Un caz fericit în acest sens reprezintă Muzeul Național de Istorie, care se deosebește printr-o varietate tematică a publicațiilor, atât promoționale, cât și științifice.

Muzeele moldovenești, care evoluează în condiții economice deosebit de dificile, care nu sunt „echipate în sensul respectului vizitatorului”, care, din motive obiective și subiective, nu pot organiza activități muzeale interesante și expuneri moderne, nu pot nici să atragă un public numeros. Numărul vizitatorilor din muzee este într-o permanentă scădere.

O bună parte a muzeografilor moldoveni sunt conștienți de problemele existente și de faptul că sunt necesare schimbări radicale în tot sistemul muzeal al republicii, că a venit timpul ca muzeografia moldovenească să se orienteze spre standardele muzeografiei europene. Dar, în afară de conștientizarea problemelor, mai sunt necesare condiții, care, însă, se lasă așteptate. Dacă realitatea

economică și socială nu se va schimba în anii următori, dacă nivelul inferior de cultură al societății va rămâne același, muzeul moldovenesc are

nefericita șansă să existe în formula prezentă încă multe decenii de acum înainte.